

ATEX YÖNETMELİĞİNİN MADENLERDE UYGULAMASI

2020 YILINA KADAR NEDEN UZATILDI

M. Kemal SARI

Elektrik Y. Mühendisi
EMO Ankara Şubesi Denetim Kurulu Üyesi
kemal.sari@emo.org.tr

1. ÖZET ve GİRİŞ:

4'Ağustos 2015 tarih ve 29435 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 2015/7966 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile ATEX 94/9 rumuzu ile bilinen ATEX Yönetmeliğinde I.Grup teçhizatları, yani grizulu madenleri kapsayan bölümünün uygulaması 31.12.2019 tarihine kadar uzatılmıştır.

1994 yılından bu yana 21 yıldır bilinen ve 2003 yılından beri 12 yılı aşkın bir süre uyulması mecburi olan bu Yönetmeliğin bir bölümünün askıya alınması çok şaşırtıcı bir olaydır. Bu güne kadar hiç bir şey yapılmadı da yeni mi uyandık? Konu ile ilgilenenler “hoppala bu da nereden çıktı” demekten kendilerini alamamışlardır. Yazımızın devamını okursanız sizlerin de “gerçekten, ne iş ya!” diyeceğinizden ve şaşıracağınızdan eminim.

2. ATEX NEDİR

Grizulu madenler, petrol, petrokimya, boya, ilaç ve saire gibi bir çok sanayi kollarında üretim ve proses icabı patlayıcı ortam oluşmaktadır. Bu gibi patlayıcı ortamlarda kullanılan, ark çıkaran veya ısınan elektrikli aletlerin özel yapım (alevsizmaz veya exproof) olmaları gerekmektedir. Geniş bir kullanım alanı bulan bu tip alevsizmaz veya exproof aletlerin imali ve kullanımı ile ilgili yönetmelik ve standartlar mevcuttur. Patlayıcı ortam sözünün Fransızcası olan “atmospheres explosives” kelimelerinin baş harflerinden oluşan ATEX sözcüğü 1994 yılından itibaren kullanılmaya başlanmış ve muhtemelen telaffuzu kolay olduğu içindir ki, uluslararası çevrelerde hızla yayılarak kullanılmaya başlanmıştır. Günümüzde ATEX kelimesi patlayıcı ortamlarda uygulanan “Avrupa teknolojisini” ima etmektedir. “ATEX’e uygunluk” Avrupa teknolojisine uygunluk ile eş anlama gelmektedir.

3. ATEX NASIL DOĞDU

Patlayıcı ortamlarda kullanılan aletlerle ilgili Avrupa Standart Kuruluşu CENELEC tarafından standartlar yayınlanmış fakat bu standartlar Avrupa Birliği Ülkeleri arasında istenen birlikteliği sağlayamamıştır. Avrupa Birliği Sözleşmesinin serbest ticaretle ilgili 100 a maddesine dayanılarak Avrupa Parlamentosu 1994 yılında konu ile ilgili bir yasa (direktif) yayınlamıştır. ATEX 94/9 veya ATEX 100a veya ATEX 95 kısa adları ile anılan bu direktif patlayıcı ortamlarda kullanılan aletler ile koruyucu sistemleri kapsamaktadır. Madenlerde kullanılan aletler ile koruyucu sistemler de bu direktif kapsamındadır. 1994 yılı sonunda yayınlanan ATEX 94/9 direktifi üye ülkelere uyum için 2003 yılı Temmuz ayına kadar süre tanımıştır.

ATEX 94/9 direktifi patlayıcı ortamlarla ilgili bir devrim yasası niteliğindedir. O güne kadar sanayide dikkate alınmayan bir çok teknik konu yasa kapsamına alınarak sanayiciler uyuma zorlanmıştır. Teknik bir standarttan ziyade yasa niteliğinde olduğu için yaptırım gücü ağır basmaktadır. Avrupa Parlamentosu’nun yayınladığı direktiflere üye ülkeler kendi yasa yönetmelik ve saire gibi müktesebatlarını uydurmak zorundadır. Türkiye söz konusu direktifleri yönetmelik olarak yayınlarak gerekli uyumu sağlamıştır. Konumuz olmadığı için ATEX Yönetmeliğinin neleri değiştirdiğine ve teknik detaylarına girilmeyecektir.

ATEX rumuzu ile anılan ikinci bir yönetmelik daha mevcuttur. Ortaklık Anlaşmasının 137.maddesine dayanılarak çıkarılan bu AB Direktifi “patlayıcı ortamlarda” çalışanların iş sağlığı ve iş güvenliği ile ilgilidir. 1999 yılında yayınlanan ATEX 137 iş yerlerine uyum için 2006 yılı Temmuz ayına kadar süre tanımıştır. Bu yönetmelik madenleri kapsamamaktadır. Maden iş yerlerinin iş sağlığı ve iş

güvenliği ile ilgili ayrı direktif ve dolayısı ile ayrı yönetmelik mevcuttur.

ATEX Yönetmelikleri, patlayıcı ortamlarla ilgili Avrupa'daki yılların birikimi sonucu elde edilen teknik gelişmeler ve teknik ilerlemeler sonucu ortaya çıkmıştır. Böyle bir yönetmeliğin çıkacağı 1990'lı yıllardan beri bilinmekte idi. 1960'lı yılların başlarında Almanların kendinden emniyetlilik teknolojisi ile ilgili yeni uygulamaları ve yine 1984'lü yıllarda Amerikalıların gazların ve özellikle asetilenin alev sızma açıklıklarını (MESG) belirleyen farklı bir test yöntemi geliştirmesi gibi teknolojik gelişmeler ilgili sektörde domino taşı etkisi yaratmış ve konu ile ilgili uluslararası bazda standart yayınlayan IEC (International Electrotechnical Commission) standartlarını değiştirmek zorunda kalmıştır. Daha başka ufak tefek bir çok teknolojik gelişmeler sonucu 1994 yılında Avrupa Parlamentosu tarafından konu ile ilgili ATEX tabir edilen bir direktif yayınlanmıştır.

4. TÜRKİYEDE ATEX İLE İLGİLİ NELER YAPILDI

2000'li yıllarda Türkiye AB'ye girebilme umudu ile tüm yasa, yönetmelik gibi mevzuatlarını AB müktesebatına uyumlu hale getirmeye başlamış ve bu arada ATEX direktiflerini de “**ucunun nereye dokunacağını düşünmeden**” yönetmelik olarak yayınlamıştır. 25.10.2002 tarih ve 24919 sayılı Resmi Gazetede “Muhtemel Patlayıcı Ortamda Kullanılan Teçhizat ve Koruyucu Sistemler ile İlgili Yönetmelik (94/9/AT)” adı ile yayınlanan ilk ATEX Yönetmeliğinde orijinalde 30 Haziran 2003 olan uyum süresi 31 Aralık 2003 olarak yer almıştır. O zamanlar, Türk sanayisinin durumu düşünülerek 6 ay değil 6 yıl veya 16 yıl süre verilebilir idi. 2002 yılında, “Grup I aletler yani madenler 2019 yılı, Grup II yani diğer sanayi de örneğin 2024 yılı sonuna kadar gerekli uyumu sağlayacaktır.” denilebilir idi.



Uyum süresi ile ilgili aşağıda yazacağım olay konu ile ilgilenenlerce bilinmektedir ve Türkiye'deki durumu ortaya koyması açısından ilginçtir. ATEX Direktifi 1994 Eylül ayında AB Parlamentosu'nda onaylandığında 1995 yılında yani bir yıl sonra yürürlüğe girmesi istenmiş ve yasa bu şekilde çıkmıştır. Çünkü Alman ve Fransız sanayisinin bir sorunu bulunmamaktadır ve ATEX'e uygun durumdadır. Sonradan olayın farkına varan İngiliz uzmanlar kendi parlamenterlerini uyarmışlar ve yasanın tekrar gündeme alınarak uyum süresinin 1 yıl değil 7 yıla çekilmesini sağlamışlardır. O yıllarda internette konu ile ilgili makaleler okumuş idim. Bu makalelerde ATEX 94/9 direktifine uyumun kısa zamanda sağlanamayacağı ve İngiliz sanayine 100-150 milyar sterlin gibi çok yüksek bir rakama mal olacağından söz ediliyor idi.

2002 yılında yönetmeliği yayınlayanlar muhtemelen bu gibi makaleleri okumamış olabilirler. Fakat Türk sanayisinin durumunu bilmiyor olamazlar. Çünkü yönetmeliği yayınlayan Sanayi Bakanlığıdır. Öyleyse neden İngilizler gibi düşünmedik veya bizim gibi uzmanlar neden Bakanlığı ikaz etme zahmetinde bulunmadılar? Ben kendi açım şunları söyleyebilirim ve gerçekten de 2002 yılında ATEX Yönetmeliğini okuduğumda “kim hangi

yönetmeliğe uyuyor ki, bu ATEX denilen şeye uyacak ki” diye düşünmüş idim. Yıllardır sanayinin çeşitli kollarında ve çeşitli işletmelerde özellikle EMO adına ölçü ve

denetimler yapmaktayım. Bizim iş verenlerimiz üretime doğrudan yansımayan her şeye fuzuli ve angarya olarak bakmaktadırlar. Hangi işletme Yangın Yönetmeliğine ve İşçi Sağlığı İş Güvenliği Yönetmeliğine tam olarak uyuyor ki! Gerçekten de 3 Şubat 2011 yılında OSTİM'de yaşanan patlama olayına kadar kimse ATEX nedir hemen hemen bilmiyor idi. Hiç bir sanayici konu ile

ilgilenmiyor “sorulduğunda böyle bir şey duymadım diyor idi. Ne zaman ki patlamalar çoğaldı, o zaman hem kullanıcı ve hem de denetleme kanadı uyandı. Halen ATEX nedir hiç duymadım diyerek mazeret göstermeye çalışanlar mevcuttur.

2003’den 2011’e kadar 8 yıl zaman geçmiş, kimse neredeyse bir çivi çakmamıştır. Türkiye’de yaşanan olaylarla ilgili sayfalar dolusu yazılar yazabildim. Özetle ATEX Yönetmeliğine devlet işletmeleri ile devletten satın alınan özel sektör şirketlerinden başka uyan yok gibidir. Yabancılarla iş yapan bazı küçük kuruluşlar da ATEX’e dikkat etmektedirler. Denilebilir ki, patlayıcı ortam bulunan iş yerlerimizin tamamı Çin sanayisi gibi “kelle koltuk” çalışmaktadır. 2011’den sonra yeni yeni denetim ekipleri de üzerine gittiği için bazı kuruluşlarda bir şeyler yapılmaya başlanmıştır. Bizce bunların hiç biri yeterli değildir. Grup I, yani madenler askıya alındığına göre, aynen 2011 öncesi gibi devam edilecektir. Bir Yönetmelik uyulacak ise yayınlanır, uyulmayacak ise yayınlanmanın anlamı nedir?

Bizce yapılan bir hata da her şeyin devletten bekleniyor olmasıdır. Türkiye bugün serbest piyasa ekonomisini seçmiştir ve sistem kendi kendini denetlemelidir. Konunun detayına girmeden “kendi kendine denetlemenin” nasıl olacağını kısaca izah etmeye çalışacağız. Batıda kendi kendini denetleme dernekler ve sivil toplum kuruluşları kanalı ile yapılmaktadır. Örneğin aynı malı üreten kuruluşların dayanışma dernekleri mevcuttur. Bu dernekler haksız rekabet yapanları denetleme organlarına şikayet etmektedir. Örneğin aynı kömürü üreten ve ürünü de aynı fiyata satan iki madenden biri ATEX’e uygun malzeme alıyor yani girdisi pahalı ve diğer bir maden de ATEX’e uymuyor ucuz malzeme kullanarak daha ucuz girdi ile fazla kar sağlıyor ise, bu olay haksızlıktır ve haksız rekabet var demektir. Sivil toplum kuruluşları veya dernekler kanalı ile gerekli şikayetler yapılarak haksız rekabet önlenabilir. Sistem kendi kendini kişilerin veya patronların bir birlerini şikayeti ile değil tüzel kişilikler kanalı ile denetleyebilir. Yönetim veya idare sivil toplum kuruluşlarına güvenmiyor bunlara “anarşi yuvası” gibi bakıyor ise bizce gerçek denetleme de mümkün olmaz.

Bir anımı hemen anlatayım. Büyük bir boya fabrikasını ATEX Yönetmeliğine uymadığı için kapatmışlar. Biz de patlayıcı ortam haritasını çıkarmak ve yapılması gerekenleri belirlemek için gitmiş idik. Tiner ile işlem yapan fabrikada exproof alet hiç yok idi. Yani çalışma “kelle koltuk” misali idi. Tarafımdan durumu bilinen ve her tarafında exproof aletler kullanılan boya fabrikaları da olmuştur. Aynı mali üreten iki fabrika, biri risk almış, ucuza tesis kurmuş. Diğer riski minimuma indirmiş, işçilerinin güvenliği için ne gerekiyor ise yapmış. Üretilen ürün aynı. Bu durumda nasıl rekabet edilebilir. İşte bu gibi haksız rekabet durumunda devletin denetleme elemanları beklenmemeli, sivil toplum kuruluşları gerekli şikayeti yaparak devlet organlarını harekete geçirmelidir. Devlet de bizce denetime gittiği yere ufak para cezaları ile geçiştirmemeli, kapıya kilidi asmalıdır. Eskişehir’deki boya fabrikasına kilitler asılmış idi ve tarihler Nisan 2013’ü gösteriyor idi.

Türk sanayicisi kapısına denetim ekipleri gelip kapatma tehdidinden bulunmadan hiç bir şey yapmamaktadır. Yasa ve yönetmelikler birileri ikaz etmeden uygulanmalıdır. Eğer uygulanmayacak gibi ise, o yasa veya yönetmelik çıkmadan önlem alınmalı, devlet organları ikaz edilmelidir. AB’den gelen uzmanlar ve Sanayi Bakanlığı yetkilileri de exproof alet üretici ve tüketicilerine “dernekleşme” tavsiyesinde bulunmuş ve bu konuda çaba da sarf etmiş ise de sonuç pek verimli olmamıştır. Kısaca ATEX konusunda kendi kendini denetleyebilecek bir dernekleşme veya bir kurumsallaşma henüz sağlanamamıştır.

5. ATEX MADENLERDE NEDEN ASKIYA ALINDI

Gelelim madenlerdeki ATEX uygulamasının uzatılması olayına. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı’nda ATEX Yönetmeliği ile ilgili “MAKTEK 94/9/AT (ATEX) Alt Çalışma Grubu” adında bir danışma komisyonu mevcuttur. Bu komisyona ilgili sanayiden ve Mühendis Odalardan da uzman çağrılmaktadır. Adı geçen komisyona Elektrik Mühendisleri Odası adına kuruluş tarihinde bu yana düzenli olarak katılmaktayım. Son toplantı 19 Aralık 2014 tarihinde yapılmış ve bu seferki toplantıya ilk defa Bartın ilinde 10 yılı aşan bir süredir kömür üretimi

için hazırlık çalışması yapan büyük bir özel sektör kuruluşunun temsilcisi de katılmıştır. Firma temsilcisi Çin'den ATEX Yönetmeliğine uygunsuz mal aldıkları için madenlerinin kısmen kapatıldığını belirttik. bu konuya bir çare talebinde bulunmuştur. O günkü toplantı, sanki söz konusu firmayı nasıl kurtarırsanız havasına dönüşmüş idi.

Soma'da 301 madencinin ölümü ile sonuçlanan kazadan sonra devletin denetim ekipleri sanki uykudan yeni uyanmışlar gibi madenleri sıkı denetime almaya başlamışlar ve bu arada ATEX yönetmeliğine uygunsuz malzeme kullandıkları için bir çok kömür madenini kapatmışlardır. "Bu güne kadar nerede idiniz, yönetmelik yayınlanalı 13 yıl geçti, günaydın" demekten kendimi alamıyorum. Kömür üreten devlet kuruluşları dahi uyumuşlar, kulaklarının üzerine yatmışlardır. Çünkü devlet teşkilatında önemli olan "uzmanlık" değil "yandaşlık" tır.

Bu sıkı denetime bir çare arayan maden patronları, çareyi Bakanlar Kurulu kararı çıkartmakta bulmuşlar ve sonuçta başarılı da olmuşlardır. Özetle ATEX Yönetmeliğinin madenlerdeki uygulamasının 2020 yılına kadar askıya alınmasının nedeni, patronların ATEX yönetmeliğine uymak istememeleri ve ucuz Çin malı var iken, ATEX uyumlu pahalı fakat güvenli yüksek teknoloji mallarına para vermek istememeleri, karlarını katlamak istemelerinden başka bir şey değildir. Somada 301 kişinin ölümü, Ermenek'te yaşanan kaza vesaire olaylar hiç de önemli değildir. Yeter ki patronlarımızın karı maksimum olsun, gökdelenler dikilsin.... Çalışanın, emeğin hiç mi kıymeti yok, işçinin değeri bu kadar mıdır? "Adaletin bu mu dünya" diye haykırmaktan başka yapacak bir şeyimiz yok gibime geliyor.

6. MADENLERDE ATEX YÖNETMELİĞİNİ ASKIYA ALAN KARARNAMENİN DOĞURACAĞI SONUÇLAR.

Toplumdaki kişilere eşit davranmayan yani adaletli olmayan devlet, devlet olamaz. Devlet olmanın anayasası adalettir. Devlete "çocuklarından birine (madenlere) ayrıcalık tanıdın" diğerlerini neden düşünmüyorsun sorusu sorulur. Yani diğer sanayi kollarına, teknik tabiri ile Grup II cihazlara da 2020 yılına kadar uyum süresi tanınabilirdi. Diğer sanayinin durumu madenlerden çok iyi değildir ve bizce daha da kötüdür. Eğer madenlerdeki gibi, kimya, boya, ilaç, gaz dağıtım ve saire gibi sanayi kollarındaki işletmeler de sıkı denetime alınırsa, bu kuruluşlar da hemen ayaklanacaklar ve "dur" diyeceklerdir. Ya devlet mekanizması "madenlerdeki gevşemeden sonra" ATEX Yönetmeliğini görmemezlikten gelecekler veya yeni bir kararname ile tümü ötelenecektir.



Ortada büyük bir adaletsizlik ve haksızlık vardır. ATEX Yönetmeliği'ne uyan kuruluşlar takdir edileceklerine cezalandırılmış olmaktadır. Bu olay tamı tamına vergi affı yasalarına benzemektedir. Arada bir getirilen vergi afları ile nasıl ki vergi ödeyen "keriz" durumuna düşüyor ise, 4 Ağustos 2015 tarihinde çıkarılan Bakanlar Kurulu Kararnamesi ile ATEX Yönetmeliği'ne uyan firmalar cezalandırılmakta, Yönetmeliğe uymayan, Çin malı kullanan firmalar teşvik edilmiş olmaktadır.

Diğer taraftan sözünü ettiğimiz ATEX 94/9 Yönetmeliğinin dayandığı Avrupa Parlamentosu direktifi 2014 yılında değiştirilmiş ve üye ülkelere kendi mevzuatlarını düzeltmek için 2016 Nisan ayına kadar süre tanınmıştır. Sanayi Bakanlığı gerekli

hazırlıkları yapmış ve yeni ATEX Yönetmeliğini yayınlamak üzeredir ve muhtemelen 2015 yılı sonuna doğru açıklayacaktır. Yeni Yönetmelik gündemde iken neden alelacele bir kararname çıkarıldı? Madenlerin uyum süresinin uzatılması yeni yönetmeliğe geçici bir madde olarak ilave edilebilir idi. Muhtemelen patronların sabrı tükenmiş olabilir. Çünkü 19 Aralık 2014 tarihindeki MAKTEK toplantısından sonra adı geçen kuruluş Türk Standartlarını devreye sokarak kullandığı Çin mallarına ATEX uyumluluk belgesi almaya çalışmış fakat bu girişiminde başarılı olamamıştır. Yani sabrı tükenen maden sanayicilerimiz hemencecik sanki kendi ellerinin altında ve emirlerindeymiş gibi Bakanlar Kurulu kararı çıkartı vererek işi kökünden halledivermişlerdir. Demek oluyor ki Bakanlar Kurulu kararı çıkarmak bu kadar basit imiş.

Yeni kararname ile ne olacak? Her tarafı kalitesiz Çin malları saracak. Konu ile ilgili öldürülmüş olan yerli sanayi tamamen sıfırlayacak. Madem ki özel bir karar çıkardınız, neden yerli sanayiye de bir teşvik getirmiyorsunuz? Yerli üreticilere teşvik yok, neden? Çünkü yerli üreticiler küçük imalatçı, arkalarında büyük holdingler yok. Hey reel sektörü korumak isteyenler nerdesiniz! Anlaşıyor ki, reel sektör denilen küçük üreticiler büyük holdinglerin günahını da üstlenmek zorundalar.

“Madenlere tanınan bu avantajdan sonra diğer sanayi kolları da kapıları aşındırıp bir öteleme alabilirler mi?” sorusunun cevabı bence “hayır”dır. Çünkü exproof malzeme kullanan büyük kuruluşlar ATEX Yönetmeliklerine gerekli uyumu sağlamış ve tedbirlerini almış durumdadırlar. Küçük işletmelerin de organize olup bir girişimde bulunabileceğini zannetmiyorum. Büyük holdingler peşinde olmadığı sürece bir şey değiştirmek zor gözüküyor. İnsanın aklına “acaba Türkiye’yi büyük holdingler mi yönetiyor” sorusu gelmektedir.

7. KONUNUN TEKNİK YANI NEDİR?

Birazda konunun teknik gerekçelerine değinmek isteriz. Burada tüm teknik detayları yazmamız mümkün değildir. Ancak özet olarak ve kanunun dışında olanların anlayabileceği bir dille az çok bir açıklama yapmaya çalışacağız.

Yazımızın ön bölümlerinde de bahsettiğimiz gibi “parlayıcı patlayıcı gaz, sıvı ve toz” kullanan iş yerlerinde söz konusu bu maddelerin hava ile karışarak patlamaya müsait bir ortam oluşturması muhtemeldir. Bu gibi iş yerlerinde patlamanın ve dolayısı ile çıkacak yangın veya tahribatın önlenmesi için iş veren risk analizi yaptırmak ve bu analiz sonucu belirlenen “patlayıcı ortamlarda” uygun alet kullanmak zorundadır. İşte patlayıcı ortamlarda kullanılan bu gibi “uygun” özel aletlere sanayide “exproof” adı verilirken madenlerde “alevsizmaz” sözcüğü kullanılmaktadır.

Exproof alet belli şartlarda patlayıcı ortamı tehlikeye düşürmeden, bu gibi ortamlarda güvenle çalışan aletlerdir. İmalatı basit değildir. En azından imalatçı ve kullanıcı dışında üçüncü bir kuruluştan belge (sertifika) almaları gerekmektedir. Dolayısı ile pahalıdırlar. Normal sanayide kullanılan bir alet ile aralarında yerine göre 10 mislini aşan fiyat farkı vardır. Örneğin basit bir bant tipi floresan armatür piyasada 50 lira iken aynı işi yapan exproof bir armatür en az (250 lira değil) 250 Eurodur. Exproof aletlerin üretimi ile ilgili 60079 nosu ile başlayan bir seri standartlar mevcuttur.

ATEX Yönetmeliği bazı hususları standartlara bırakmamış kendisi açıklık getirmiştir. ATEX Yönetmeliği ile üretici ürettiği alet ile ilgili muhtemel tüm riskleri inceleyecek ve bu inceleme seviyesine göre de aletlerini kullanım kategorilerine ayıracaktır. Bu kategoriler aşağıdaki gibi özetlenmiştir:

Kategori 1 alet: Kuşak 0’da (tehlikeli bölge 0) yani sürekli patlayıcı ortamda kullanılabilecek düzeyde çok yüksek güvenlikli alettir.

Kategori 2 alet: Kuşak 1’de (tehlikeli bölge 1) normal çalışma koşullarında patlayıcı ortam oluşması beklenen ve oluştuğunda da kısa süren yerlerde kullanılabilen yüksek güvenlikli alettir.

Kategori 3 alet: Kuşak 2’de (tehlikeli bölge 2) patlayıcı ortam oluşması ancak arıza durumlarında beklenen ve kısa süren yerlerde kullanılabilecek düzeyde bir alettir.

Madenlerde kullanılan Grup I aletlerde M1 ve

M2 kategorilinden söz edilmektedir. Bunların kısa anlamı:

Kategori M2 aletin elektriği, grizu yükseldiğinde kesilmek zorundadır. Buradan çıkan dolaylı anlam grizulu kömür madenlerinde erken uyarı tabir edilen metan-CO izleme sisteminin kurulması zorunluluğudur.

Kategori M1 alet sürekli grizulu ortamlarda çalışabilecek özelliktedir. Grizu yükseldiğinde M1 kategorisi aletin elektriğinin kesilmesi zorunlu değildir. Yalnız her aleti M1 kategorisinde imal etmek mümkün değildir. Metan ölçerler, baş lambaları, kumanda devreleri gibi alçak gerilim ile çalışan cihazlar M1 kategorisinde imal edilebilmektedir.

ATEX Yönetmeliği, üretim ile ilgili kalite güvence sistemi gibi bir çok detayları da içermekte olan kapsamlı bir uygulamadır. Yukarıda da bahsettiğimiz gibi gerçekten de devrim niteliğinde bir yönetmeliktir. Avrupa Birliği dışındaki diğer ülkelerin özellikle exproof sanayinde kendine has bir yeri olan Amerika'nın (ABD=USA) böyle bir uygulaması yoktur. Avrupa Birliği dışındaki bazı firmalar da ATEX uyumlu malzemeler tercih etmeye başlamışlardır. Konu ile ilgili uluslar arası bazda standart yayınlayan IEC'de standartlarını ATEX düzeyine çıkarmaya çalışmaktadır ve hatta uygulama ile ilgili standartlarını ATEX seviyesine getirmiş ve ATEX'de ön görülmeyen bazı önemli noktaları da ilave etmekten çekinmemiştir. Kısaca ATEX denince akla AB uygulaması ve yüksek güvenlik gelmektedir. Olayı aşağıdaki gibi sembolize edebiliriz.

ATEX =	Patlayıcı ortamlarda AB (EU) uygulaması Avrupa kalitesi ve yüksek teknoloji	= YÜKSEK GÜVENLİK
---------------	---	--------------------------

Şimdi, 4 Ağustos 2015/7966 sayılı kararnameyi çıkaranlara sormak gerekmez mi? Dünya yüksek teknolojiyi tercih ederken siz neden geri adım atıyorsunuz ve hatta bu kadar kazalardan sonra olacak iş mi? Memleketi acaba hangi “üst akıl” yönetiyor sorusuna bir cevap bulamıyorum.

8. ÇİN MALLARI GERÇEKTEN DE RİSKLİ MİDİR?

Çin malı denince akla kötü ve kalitesiz ürün gelmemelidir. Çin firmaları ATEX standartlarına uygun alevsizmaz ve exproof aletler de üretmektedirler. Tabi ki fiyatı yüksek olduğu için “gök-delen yapma” peşinde olan patronlarca tercih edilmemektedir. Çinlilerin patlayıcı ortamlarla ilgili standartlarının detayı tarafımızdan bilinmemekle beraber, yazılı mevzuat açısından riskli veya hatalı bir tarafı olacağına ihtimal verilmemektedir. Çünkü Çinliler de IEC standartlarını alıp aynen kullanmaktadırlar. Sorun, uygulamada ve imalatla yaşanmaktadır. Denetim ve test yöntemleri ATEX Yönetmeliğinde olduğu gibi sıkı kontrole tabi değildir. Kağıt üzerinde her şey düzgün ve yerli yerinde olabilir. Örneğin patlayıcı ortamlarla yani ATEX ile ilgili mevzuat açısından Türkiye Cumhuriyeti ile Avrupa'nın Almanya ve İngiltere gibi ileri teknoloji ülkeleri arasında zerre kadar bir fark bulunmamaktadır. Yasalar, yönetmelikler ve standartlar aynıdır. CENELEC tarafından yayınlanan standartlar Türk Standartları tarafından anında (İngilizce olarak) yürürlüğe konulmaktadır. Acaba Türkiye'deki uygulama ve fiiliyat da bu ülkeler ile aynı seviyede midir? Kesinlikle değildir. İşte Çin malı denilen ve Türkiye'ye ucuz fiyatla getirilen aletler de benzeri durumdadır. Çinli kaliteli alet de satmaktadır.

Kalitesizlik ve güvensizlik yasa yönetmelik ve sıkı denetim gibi tedbirlerle düzene konulabilecek bir olay değildir. Her akredite olan ve kalite güvencesi olan kuruluş kaliteli mal üretiyor ve güvenilir anlamına gelmez. Her şey karşılıklı güvene bağlıdır ve her şey son kullanıcıda bitmekte ve son kullanıcıda veya tüketicide düğümlenmektedir. Örneğin anında yazılıp taksit içerisinde imzalanarak sunulan ISO kalite belgeleri düzenleyen sayısız kuruluş mevcuttur. Benzeri olaylar exproof aletlere verilen sertifikalarda da vardır. Türkiye'de bugün korsan malzeme üretip piyasaya süren firmalar mevcuttur ve bu firmalar yetkili makamlarca da bilinmektedir. Korsan aletlerin sertifikası tabi ki, kırtasiyeci ve etiketçi tarafından verilmektedir.

Bu işin kendi kendini denetleyen bir mekanizması yok mudur? Var tabi ki. Korsanları yaratan kötü

niyetli tüketicilerdir. Tüketici aldığı malın detayını sorgulama hakkına sahiptir. Özellikle exproof aletlerde sertifikayı veren kuruluşa müracaat edilerek bilgi alınabilmektedir. IEC uygulamasında exproof bir aletin seri numarası ile internetten sorgulandığında gerçek mi sahte mi olduğu hemen anlaşılabilir. Yeni hazırlanmakta olan ATEX Yönetmeliğine de benzeri yaptırımlar konulmuştur.

2014’de değiştirilen ATEX direktifinin gerekçelerinden biri de, AB ülkelerinde güvenli onanmış kuruluşlar türemiş olmasıdır. Exproof aletlere sertifika veren onanmış kuruluşlar değişecek olan yeni ATEX yönetmeliği ile Brüksel’e yeniden müracaat ederek yetkilerini tazeleyecekler ve muhtemelen bu arada bazıları elenecektir. AB

ülkelerinde ve bilhassa Doğu Avrupa’da “Bir müdür, bir mühür” misali hiç bir laboratuvarı olmayan, bir yetkili ve bir sekreterden oluşan onanmış kuruluşlar mevcuttur. Bunlar, parayı verene ATEX’e uygunluk belgesi vermektedirler. Nisan 2016’da yürürlüğe girecek yeni ATEX uygulaması ile bu gibi sahtekarlıkların önüne geçilmesi planlanmaktadır. Biz bu yönde bir sonuç alınabileceği kanaatinde değiliz. Çünkü ucuz mal peşinde olan kullanıcılar, hemen sahtekarlar yaratacaklar ve bu sahtekarlar bir yolunu bulup piyasaya sahte ve korsan mal sürmenin yolunu mutlaka bulacaklardır. Aşağıda vereceğim örnek standartların nasıl sapıtıldığı ve nasıl ucuz mal üretmenin yollarının arandığına bir örnektir.

Genelde Çin veya Doğu Avrupa gibi ülkelerin ürettiği alevsizmaz ve exproof aletler daha hafif ve dolayısı ile daha ucuzdur. Çünkü imalatçılar exproof elektrik panosunu içi dolu test etmektedirler. Standart buna müsaade etmektedir. Alet içi

dolu test edildiğinde patlama ve statik basınç için alınacak referans basınç değeri düşük çıkmaktadır. Dolayısı ile panonun cidar kalınlığı da ince olabilmektedir. Kaliteli mal üreten güvenilir firmalar ise elektrik panosunu içi boş deneye tabi tutmaktadırlar. Bu gibi güvenilir kuruluşlar standartların ön görmediği bazı deneyleri de yapmaktadırlar.

Çünkü ATEX Yönetmeliğine göre imalatçı her nevi riskleri dikkate almak zorundadır. Elektrik panosu içerisindeki termik manyetik şalterin üç faz kısa devresini ve bu durumda yaşanabilecekleri IEC standartlarına göre malzeme üreten firmalar dikkate almamaktadırlar. Üç faz kısa devrenin yarattığı genleşme ve alev sızmaz gövde üzerine etkisi Çin ve Doğu Avrupa ülkesi aletlerde dikkate alındığını zannetmiyorum. Aksi halde gövde cidar

kalınlıkları İngiliz ve Alman malı aletlerden farklı olmamaları gerekir idi.

Bu gibi çok sayıda ince ayrıntılar mevcuttur. Burada konuyu başka yöne çekmemek için “ucuz etin yahnisi yenmez” atasözünü hatırlatmak isteriz. Kısaca kullanıcı veya tüketici istemediği takdirde sahte mal bulunması olası değildir. Bu olayın, serbest piyasa ekonomisi ülkelerindeki çözümü, exproof alet kullanıcı ve tüketicilerin dernekleşerek haksız rekabeti önlemeye çalışması ve meslek kuruluşlarının güçlü ve itibarlı olmalarına bağlıdır.

9. SONUÇ ve TEMENNİ

4 Ağustos 2015 tarihinde yayınlanan 2015/7966 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile madenlere tanınan ayrıcalık ve ATEX 94/9 Yönetmeliği’nin madenlerde tatbikinin 2020 yılına kadar ötelenmesi çok büyük bir haksızlıktır. Umarım TMMOB tarafından iptali için açılan dava kısa zamanda sonuçlanarak haksızlık önlenecektir.

